

Het oppoetsen van oude schoenen

In: **Filter**, *Tijdschrift voor vertalen*. Jrg. 15, nr. 2, 2008, p. 67

Hanneke Eggels

Een gepensioneerde hoge ambtenaar van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen in Nederland bekende tijdens een diner bij de jaarlijkse Cleveringalezing van het Leids Universiteits Fonds afdeling Zuid twee missers uit zijn tijd bij de sectie Letteren. Een ervan is de koerswijziging op het gebied van leesbevordering en het daarmee samenhangende faillissement van de succesvolle landelijke non-profitstichting Literaire Salon waarvan ik de oprichtster was. De andere was het stopzetten van de wetenschappelijke opleiding tot vertaler. In de biechtstoel dus in Limburg en de verantwoordelijke ministers zijn er met een wees-gegroetje mee weggekomen. Laten we de Literaire Salon voor wat zij was, een inspiratiebron waaruit gretig geput is voor leesbevorderingsprojecten, leeskringen, lezersfeesten en poëziesessies in openbare bibliotheken en meer van dat moois. Van het schrappen van een wetenschappelijke opleiding voor vertalers ondervindt de Nederlandstalige literatuur de nadelige gevolgen. Al sponsort maecenas Arnon Grunberg van zijn Librisprijs een poëzievertaling van Heinrich Heine, welke dichter/germanist gaat deze sisyphusarbeid tot een goed einde brengen? Heine, de onvertaalbare dode dichter, kan zelf zijn vertaler niet meer aanwijzen. Laten we de vertalersselectie eens van de kant van de levende auteur bekijken. Stel: Je ben een dichter die internationaal resoneert en jij of je uitgever worden door geïnteresseerde vertalers spontaan benaderd: 'Mag ik je gedichten vertalen, je hebt een Russische ziel...', 'Your poetry reminded me the fresh air and the magic of the islands, that delightful combination of Dutch and Caribbean roots', 'In jouw poëzie tref ik de problematiek van de Iranese vluchteling'. Maar je spreekt geen russisch, spaans noch perzisch. Een vertaler vertrouwen op zijn goede bedoelingen is naïef, dus moet er geselecteerd. Wie doet dat voor je? Vertalersprijzen scheiden enigszins het kaf van het koren, internationale literaire uitgevers van bestsellende romanciers laten de contacten met buitenlandse vertalers over aan de redacteur, maar een dichter, meestal bij een uitgever met een klein budget, doet dat meestal zelf. Zo voer je werkbijeenkomsten waaruit ook blijkt of de vertaler in spé allereerst een zekere gevoelheid voor je poëzie heeft. 'Een zekere gevoelheid' is een moeilijk meetbaar criterium. Het is een mengeling van enerzijds het inzicht in de ambiguïteit van taal en het besef dat de waarde van een gedicht juist daarin gelegen is (inhoud) en anderzijds de

bereidheid om nauwkeurig te lezen wat er staat. Ook heb je het geduld nodig om op een komma te staren, omdat je het gedicht beter begrijpt (vorm). Een eind kom je ook met de zekerheid dat je als vertaler een poging kunt wagen tot een veelomvattende interpretatie in de vreemde taal als de metaforen in de oorspronkelijke taal daarom vragen, gecombineerd met een gezond wantrouwen tegen de ‘sluitende interpretatie’.

Bovendien moet de goede poëzievertaler bereid zijn om naar zijn auteur te ‘*luisteren*’ en niet haar gedichten gaan ‘verbeteren’. Poëzie wordt *ontcijferd* uit de moedertaal en in een nieuwe taal *tot totaalsom* berekend. Een goede vertaling is als een doorlopende weerlegging van het kleinzielige gevit waarmee de lezer, dat verscheurende dier, zijn lectuur begint. Poëzie heeft immers niet een min of meer duidelijke inhoud, maar is een gewichtloze constructie van letter, klank, aroma, smaak, muziek, cultuur, lucht, licht, pijn. *De vanzelfsprekendheid van het nieuwe product is paradoxalerwijze na de sisyphusarbeid van het vertalen liefde op het eerste gezicht*. Wil de Nederlandse dichter in de schijnwerper van het Nobelprijsc comité komen, dan is dat zeker ook dankzij een uitstekende vertaling van zijn werk. Deze prijswinnende poëzievertaler moet worden geselecteerd, gekoesterd en begeleid aan een universitaire vertalersopleiding. Daarom ben ik voor het oppoetsen van oude schoenen, namelijk fris en vrolijk opgeverfde wetenschappelijke vertaalateliers met een internationale praktijkopleiding in een aantal talen aan de buitenlandse universiteiten waar neerlandistiek gedoceed wordt door wetenschappelijk inktvissen die gewend zijn in diepe internationale wateren te zwemmen. De vertaalopleiding extra muros wordt geccompleteerd met workshops waarin gastdichters voordragen uit eigen werk dat al internationale erkenning ontving, vooral ook dichters met ogen en zuignappen in buitenlandse schrijversorganisaties. De vertaalopleidingen extra muros worden in het oog gehouden door een overkoepelend college van bestuur van adviseurs van het Nobelprijsc comité en PEN Internationaal. Moge het een klus zijn voor minister Plasterk om er samen met zijn Belgische collega en de Nederlandse Taalunie op uit te trekken in den vreemde, misschien mag *hij* het in zijn ambtsperiode gaan beleven wat zijn voorgangers misten: een Nobelprijs Literatuur voor een Nederlandse dichter..

Beesel, 2008

www.eggels.com